

พระราชกฤษฎีกา

ให้ ใช้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๑ และ ๒ ที่ได้ตรวจชำระใหม่

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี
ศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศ
จงทราบทั่วกันว่า

จำเดิมแต่ได้ออกประกาศประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
บรรพ ๑ และ ๒ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๕๖๖
เป็นต้นมา ได้มีความเห็นแนะนำมาหลาย เพื่อยังประมวล
กฎหมายนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

และเมื่อได้พิจารณาโดยถ่องแท้แล้ว เห็นเป็นการสมควร

เล่ม ๔๒ หน้า ๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

ให้ตรวจชำระบทบัญญัติในบรรพ ๑ และ ๒ แห่งประมวลกฎหมาย
แพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวมาข้างต้นนั้นใหม่

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า บทบัญญัติเดิมใน
บรรพ ๑ และ ๒ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้
ประกาศไว้แต่ณวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๖
นั้น ให้ยกเลิกเสียสิ้น และใช้บทบัญญัติที่ได้ตรวจชำระใหม่
ต่อท้ายพระราชกฤษฎีกานี้แทนสืบไป

ประกาศมาณวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พระพุทธศักราช ๒๔๖๘
เป็นปีที่ ๑๖ ในรัชกาลปัจจุบันนี้

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๓

ข้อความเบื้องต้น

มาตรา ๑ กฎหมายนี้ให้เรียกว่า ประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์

มาตรา ๒ ให้ใช้ประมวลกฎหมายนี้ตั้งแต่วันที่ ๑ เดือน มกราคม พระพุทธศักราช ๒๕๖๔ เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ใช้ประมวลกฎหมายนี้สืบไป ให้ยกเลิกบันดากฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ๆ ในส่วนที่มีบัญญัติไว้แล้วในประมวลกฎหมายนี้ ฤๅซึ่งแย้งกับบทแห่งประมวลกฎหมายนี้

บรรพ ๑

หลักทั่วไป

ลักษณะ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๔ อันกฎหมายนั้น ท่านว่าต้องใช้ในบ้านดากรณี ซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร ฤๅตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อใดไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ท่านให้วินิจฉัยคดีนั้นตามคลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

เล่ม ๔๒ หน้า ๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

• ถ้าและไม่มีจารีตประเพณีเข่นวันนั้น ท่านให้ วินิจฉัยคดี อาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมาย เข่นนี้ก็ไม่มีความช่วยไซ้ ท่านให้ วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป

มาตรา ๕ ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต

มาตรา ๖ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า บุคคลทุกคน กระทำการโดยสุจริต

มาตรา ๗ ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ย นั้นมิได้กำหนดอัตราไว้โดยนิติกรรม ฤๅโดยบทกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดแจ้งไซ้ ท่านให้ให้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

มาตรา ๘ คำว่า “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่าเหตุใด ๆ อันจะเกิดขึ้นก็ดี จะให้ผลพิบัติก็ดี ไม่มีใครจะอาจป้องกัน ได้ แม้ทั้งบุคคลผู้ต้องประสพฤๅใกล้จะต้องประสพเหตุนั้นจะ ได้จัดการมีต้วตามสมควร อันพึงคาดหมายได้จากบุคคล นั้นในฐานะเข่นนั้น

มาตรา ๙ เมื่อมีกิจการอันใดซึ่งกฎหมายบังคับให้ทำเป็น หนังสือไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จะต้องทำหนังสือไม่จำเป็นต้อง เขียนเอง แต่หนังสือนั้นต้องลงลายมือชื่อของบุคคลนั้น

ถ้าบุคคลผู้ใดใช้ตราประทับแทนลงลายมือชื่ออยู่เป็นปรกติ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๕

การประทับตราเช่นนั้น ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

ลายพิมพ์นิ้วมือ แงงใด ฎาเครื่องหมายอื่นทำนองเช่นนั้น
นั้นก็ดี ทำลงในเอกสาร หากมีพยานลงลายมือชื่อรับรองไว้
ด้วยสองคนแล้ว ท่านว่าเสมอกับลงลายมือชื่อ

มาตรา ๑๐ เมื่อความข้อใดข้อหนึ่งในเอกสารอาจตีความ
ได้เป็นสองนัย นัยไหนจะทำให้เป็นผลบังคับได้ ท่านให้ถือ
เอาตามนัยนั้น ตีความที่จะถือเอาอันที่ไร้ผล

มาตรา ๑๑ ในกรณีที่มีข้อสงสัย ท่านให้ตีความไปในทาง
ที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้

มาตรา ๑๒ ลงจำนวนเงินฎาปริมาณในเอกสารด้วยตัวอักษร
และตัวเลข ถ้าตัวอักษรกับเลขทั้งสองอย่างนั้นไม่ตรงกัน
และศาลมีอาจหยั่งทราบเจตนาอันแท้จริงได้ 'ไซร' ให้ฟังเอา
จำนวนเงินฎาปริมาณซึ่งเขียนเป็นตัวอักษรนั้นเป็นประมาณ

มาตรา ๑๓ ถ้าจำนวนเงินฎาปริมาณได้แสดงไว้เป็นตัวอักษร
หลายแห่ง ฎาตัวเลขหลายแห่ง แต่ที่แสดงไว้หลายแห่งนั้น
ไม่ตรงกัน และศาลมีอาจหยั่งทราบเจตนาอันแท้จริงได้ 'ไซร'
ให้ฟังเอาจำนวนเงินฎาปริมาณน้อยที่สุดเป็นประมาณ

มาตรา ๑๔ ถ้าเอกสารทำขึ้นไว้เป็นสองภาษา เป็นภาษา
ไทยภาษาหนึ่ง ภาษาอื่นภาษาหนึ่ง แต่ข้อความในสองภาษา

นั้นแตกต่างกัน และศาลมีอำนาจทราบเจตนาของคู่กรณีได้
ว่าจะให้ใช้ภาษาไทยบังคับชำระ ท่านถือเอาภาษาไทยบังคับ

ลักษณะ ๒

บุคคล

หมวด ๑

บุคคลธรรมดา

ส่วนที่ ๑

สภาพบุคคล

มาตรา ๑๕ สภาพบุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่
รอดเป็นทารก และสุดสิ้นลงเมื่อตาย

ทารกในครรภ์มารดาก็สามารถจะมีสิทธิต่างๆ ได้ หากว่า
ภายหลังเกิดมารอดอยู่

มาตรา ๑๖ ถ้าเป็นพันวิสัยที่จะหยั่งร้นเกิดของบุคคลผู้ใด
ท่านให้นับอายุบุคคลผู้นั้นตั้งแต่วันต้นแห่งปีประจักษ์ในหลวง ซึ่ง
เป็นปีที่บุคคลผู้นั้นเกิด

มาตรา ๑๗ ถ้าบุคคลหลายคนถึงชีวิตันตรายในเหตุภัยอัน
ตราร่วมกัน และเป็นการพันวิสัยจะกำหนดได้ว่าคนไหน
ถึงชีวิตันตรายก่อนหลังไซ้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตาย
พร้อมกัน

มาตรา ๑๘ สิทธิของบุคคลในการที่จะใช้นามอันชอบที่จะ
ใช้ได้ นั้น ถ้ามีบุคคลอื่นโต้แย้งก็ดี ฤๅบุคคลผู้เจ้าของนาม
นั้นต้องเสื่อมเสียประโยชน์เพราะการที่มีผู้อื่นใช้นามเดียวกัน
โดยมิได้รับอำนาจให้ใช้ได้ก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้เจ้าของนาม
จะเรียกให้บุคคลอื่นนั้นระงับความเสียหายก็ได้ ถ้าและเป็นที
พึงวิตกว่าจะต้องเสียหายอยู่สืบไป จะร้องขอต่อศาลให้สั่ง
ห้ามก็ได้

ส่วนที่ ๒

ความสามารถ

มาตรา ๑๙ เมื่อมีอายุสืบปีบริบูรณ์ บุคคลย่อมพ้นจาก
ภาวะผู้เยาว์ และบรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๒๐ ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะ เมื่อทำการสมรส
หากการสมรสนั้นได้ทำเมื่อฝ่ายชายผู้เยาว์มีอายุสิบเจ็ดปี และ
ฝ่ายหญิงผู้เยาว์มีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์แล้ว

มาตรา ๒๑ อันผู้เยาว์จะทำนิติกรรมใด ๆ ต้องได้รับความ
ยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรมก่อน บันดาการใด ๆ อันผู้
เยาว์ได้ทำลงปราศจากความยินยอมเช่นนั้น ท่านว่าเป็น
โมฆะ เว้นแต่ที่จะกล่าวไว้ในมาตราทั้งสี่ต่อไปนี้

มาตรา ๒๒ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นหากเป็นเพียง
เพื่อจะได้ ไปซึ่งสิทธิอันใดอันหนึ่ง ถ้าเป็นการเพื่อให้หลุดพ้น
จากหน้าที่อันใดอันหนึ่ง

มาตรา ๒๓ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็นการ
ต้องทำเองเฉพาะตัว

มาตรา ๒๔ ผู้เยาว์อาจทำการใด ๆ ได้ทั้งสิ้นซึ่งเป็นการสม
แก่ฐานะานุรูปแห่งตน และเป็นการณ์อันจำเป็นเพื่อเลี้ยงชีพตาม
สมควร

มาตรา ๒๕ ผู้เยาว์อาจทำพินัยกรรมได้เมื่อมีอายุสิบห้าปี
บริบูรณ์

มาตรา ๒๖ ถ้าผู้แทนโดยชอบธรรม อนุญาตให้ผู้เยาว์
จำหน่ายทรัพย์สินเพื่อการอันใดอันหนึ่งอันได้ระบุไว้ ท่านว่าผู้
เยาว์จะจำหน่ายทรัพย์สินนั้นเป็นประการใดภายในขอบของการ
ที่ระบุไว้ นั้น ก็ทำได้ตามใจ สมัค . . . . . อนึ่ง ถ้าได้ รับอนุญาตให้
จำหน่ายทรัพย์สินโดยมิได้ระบุไว้เพื่อ การอันใด . . . ผู้เยาว์ก็
จำหน่ายได้ตามใจสมัค

มาตรา ๒๗ ผู้เยาว์จะขออนุญาตผู้แทนโดยชอบธรรม
เพื่อทำกิจการค้าขายรายหนึ่ง ถ้าหลายรายก็ได้ ถ้าผู้แทนโดย
ชอบธรรมไม่อนุญาต . . . . . และผู้เยาว์ร้องขอต่อศาล ๆ จะมีคำสั่ง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๕

มอบอำนาจให้ผู้เยาว์ทำกิจการค้าขายก็ได้ เมื่อเห็นว่ากรณีนั้น
จะเป็นคุณประโยชน์แก่ผู้เยาว์

มาตรา ๒๘ ผู้เยาว์ได้รับอนุญาตให้ทำกิจการค้าขายราย
หนึ่ง ฤหลายรายแล้ว ในความเกี่ยวพันกับกิจการค้าขาย
อันนั้น ท่านว่าผู้เยาว์ย่อมมีฐานะเสมือนดังบุคคลซึ่งบรรลุนิติ
ภาวะแล้วฉนั้น

ในกรณีเช่นนั้น ถ้าผู้เยาว์ไม่สามารถจัดการค้าขายนั้นได้
ผู้แทนโดยชอบธรรม ฤศาลจะกลับถอนคืนอนุญาตเสียก็ได้
สุดแล้วแต่กรณี

มาตรา ๒๙ บุคคลวิกลจริตผู้ใด ถ้าภริยาสามีฤผู้บุพการี
กล่าวคือ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ทวดก็ดี ผู้สืบสันดาน
กล่าวคือ ลูก หลาน เหลน ลือกี้ดี ผู้อนุบาล ฤผู้พิทักษ์
กี้ดี ฤพนักงานอัยการกี้ดี ร้องขอต่อศาลแล้ว ศาลจะสั่งให้
บุคคลผู้นั้นเป็นคนไร้ความสามารถกี้ดี

คำสั่งศาลอันนี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๐ บุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ
นั้น ท่านว่าต้องจัดให้อยู่ในความอนุบาล .

มาตรา ๓๑ การใดๆ อันบุคคลผู้ซึ่งศาลได้สั่งให้เป็นคน
ไร้ความสามารถได้ทำลง การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๒ การใดๆ อันบุคคลวิกลจริตได้ทำลง แต่หากบุคคลนั้นศาลยังมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถไซ้ ท่านว่าการนั้นจะเป็นโมฆะต่อเมื่อพิสูจน์ได้ว่าได้ทำลงในเวลาซึ่งบุคคลนั้นจริตวิกลอยู่ และคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้แล้วด้วยว่าผู้ทำเป็นคนวิกลจริต

มาตรา ๓๓ ถ้าเหตุอันทำให้ไร้ความสามารถได้สุดสิ้นไปแล้ว และเมื่อตัวบุคคลผู้นั้นเองทาบบุคคลใดๆ ดังกล่าวมาในมาตรา ๒๕ นั้นร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาลถอนคำสั่งที่สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถนั้นให้

คำสั่งของศาลถอนคำสั่งเดิมนั้นให้ โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๔ บุคคลผู้ใดไม่สามารถจะจัดการการของตนเองได้ เพราะกายพิการ ฤๅจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบก็ดี เพราะความประพฤตีสُر่ย์สุร่ายเสเพลเป็นอาจินกัถี้ เพราะเป็นคนติดสุรยาเมาถี้ดี เมื่อบุคคลผู้หนึ่งผู้ใดตั้งระบุไว้ในมาตรา ๒๕ ร้องขอต่อศาล ศาลจะสั่งให้บุคคลผู้นั้นเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ และสั่งให้ผู้นั้นอยู่ในความพิทักษ์ก็ได้

คำสั่งศาลนี้ให้ โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๓๕ บุคคลผู้เสมือนไร้ความสามารถนั้น ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์ ก่อนแล้วจึงจะทำการอย่างหนึ่ง

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๑

อย่างไรที่กล่าวต่อไปนี้ได้ คือ

- (๑) รับ ฤๅใช้เงินทุน
- (๒) ทำสัญญาคุ้ม ฤๅรับประกัน
- (๓) ทำการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อจะได้มา ฤๅปล่อยไปซึ่งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ฤๅในสังหาริมทรัพย์อันมีค่า
- (๔) ทำการอันหนึ่งอันใดเกี่ยวกับคดีความในศาล เว้นแต่การร้องขอถอนผู้พิทักษ์
- (๕) ให้โดยเสนาหา ฤๅปรานีปรานอมยอมความ ฤๅทำความตกลงให้อ่อนญาโทษตุลาการพิจารณาคดี
- (๖) รับ ฤๅบอกสละความเป็นทายาท
- (๗) บอกปิดไม่รับเมื่อเขาได้ให้ โดยเสนาหา ฤๅไม่รับ ส่วนทรัพย์มรดก ฤๅรับเอาทรัพย์เขาให้ ฤๅทรัพย์มรดกอันมีค่าการะติดพัน
- (๘) ก่อสร้าง ปลูกสร้างซ่อมแปลง ฤๅขยายโรงเรือนให้ใหญ่ขึ้น ฤๅทำการซ่อมแซมอย่างใหญ่
- (๙) เช่า ฤๅให้เช่าทรัพย์สินเป็นสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าหกเดือน ฤๅเป็นอสังหาริมทรัพย์ มีกำหนดนานกว่าสามปี

อนึ่งในพฤติการณ์อันสมควร

ศาลจะสั่งว่าบุคคลผู้

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เสมือนไร้ความสามารถ ต้องได้รับความยินยอมของผู้พิทักษ์
ก่อน เพื่อทำการอื่นใดนอกจากที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นอีกก็ได้

การใด อันกระทำลงฝ่าฝืนบทบัญญัติทั้งหลายซึ่งกล่าวข้าง
บนนี้ ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๓๖ ถ้าเหตุอันทำให้เป็นบุคคลเสมือนไร้ความ
สามารถนั้นได้สุดสิ้นไปแล้ว ท่านให้นำบทบัญญัติมาตรา ๓๓
มาใช้บังคับตามแต่กรณี

มาตรา ๓๗ หญิงมีสามีนั้น ในส่วนที่เกี่ยวกับสินส่วนตัว
ย่อมมีฐานะอย่างบุคคลผู้บรรลุนิติภาวะ

มาตรา ๓๘ ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติทั้งหลายต่อไปนี้
หญิงมีสามี ถ้ามิได้รับอนุญาตของสามีหาอาจทำการอันหนึ่ง
อันใดที่จะผูกพันสินบริคนห์ได้ไม่

การใดอันกระทำลงฝ่าฝืนบทบัญญัติอันนี้ ท่านว่าเป็น
โมฆะ

มาตรา ๓๙ ในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ หญิงมีสามีย่อม
ทำการอันผูกพันส่วนของตนในสินบริคนห์ได้ โดยมีพักต้องได้
รับอนุญาตของสามี คือ

- (๑) เมื่อเป็นการไม่แน่นอนว่าสามียังมีชีวิตอยู่ ฤๅตายแล้ว
- (๒) เมื่อสามีได้ สละละทิ้งตน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ น้ ๑๓

(๓) เมื่อสามีสืบเสาะหาผู้เสียหายให้ เป็นคนไร้ความสามารถ
ฤาเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) เมื่อสามีกลจริตต้องเข้าอยู่ในโรงพยาบาลเพื่อพิทักษ์
รักษา

(๕) เมื่อสามีต้องคำพิพากษาลงอาญาจำคุกไปหนึ่งขึ้นไป ฤา
อาญาแรงกว่านั้นและกำลังรับโทษอยู่

มาตรา ๔๐ หญิงมีสามีอาจทำพินัยกรรมว่าด้วยส่วนของตน
ในสินบริคณห์ได้ มีพักต้องได้ อนุญาตของสามี

มาตรา ๔๑ ถ้าหญิงมีสามีได้รับอนุญาตของสามีให้ทำกิจ
การค้าขายอันใดอันหนึ่งแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากแล้ว จะทำ
นิติกรรมและอรรถคดีอย่างใด ๆ ภายในขอบแห่งกิจการค้าขาย
อันนั้น ก็หาจำเป็นต้องมีอนุญาตของสามีอีกชั้นหนึ่งไม่

ถ้าหญิงนั้นทำกิจการค้าขายเช่นนั้นด้วยความรู้เห็นของสามี
และสามีก็มีได้ ทักหวังประการใดไซ้ ท่านให้ถือว่าสามีได้
อนุญาตแล้วโดยปริยาย

อนึ่งกรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม หญิงมีสามีจะทำการผูกพัน
ถึงสินบริคณห์ได้แต่เฉพาะเพียงที่เป็นส่วนของตนเท่านั้น

มาตรา ๔๒ สามีจะถอนคืนฤาจำกัดข้ออนุญาตอันตนได้ให้
ไว้ชั้นก็ได้ แต่การถอนคืนฤาจำกัดเช่นนั้นหาอาจจะยกขึ้น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เป็นข้อต่อสู้บุคคลผู้ทำการโดยสุจริตได้ไม่

มาตรา ๔๓ ถ้าสามี่หนึ่งวงฎาถอนการอนุญาตโดยปราศจากเหตุอันสมควร หุญมีสามี่จะร้องขอต่อศาลเพื่อสั่งอนุญาตให้ตนจัดการแก่ส่วนของตนในสินบรคณห์ก็ได้

เวลาพิจารณาการร้องต้องเรียกสามี่มาสู่ศาลด้วย

เมื่อศาลเห็นว่าการนั้นจะเป็นคุณประโยชน์แก่หุญนั้น จะออกคำสั่งอนุญาตก็ได้ และศาลจะถอนคืนฎาจำกัดข้อคำสั่งอนุญาตนั้นเมื่อใดก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

ส่วนที่ ๓
กุ่มลำนเา

มาตรา ๔๔ กุ่มลำนเาของบุคคลธรรมดาได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ

มาตรา ๔๕ ถ้าบุคคลธรรมดามีถิ่นที่อยู่หลายแห่งซึ่งอยู่สืบเปลี่ยนกันไปก็ดี ฎามีหลักแหล่งที่ทำการเป็นปรกติต่างแห่งหลายแห่งก็ดี ท่านให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งตั้งกล่าวมาก่อน และหลังนั้นว่าเป็นกุ่มลำนเาของบุคคลนั้น

มาตรา ๔๖ ถ้ากุ่มลำนเาไม่ปรากฏ ท่านให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นกุ่มลำนเา

มาตรา ๔๗ บุคคลธรรมดา ซึ่งเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปรกติเป็น

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๕

หลักแหล่งที่ดี . ถ้าเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจาก
สำนักหลักแหล่งที่ทำการรังเกียจในตัวในถิ่นไหนท่านให้ถือเอาว่า
ถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

มาตรา ๔๘ ภูมิลำเนาย่อมเปลี่ยนไป ด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่
พร้อมด้วยเจตนาปรากฏว่าจิตใจจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

มาตรา ๔๙ ถ้าได้เลือกเอาถิ่นใดเป็นภูมิลำเนา แต่ลืมนึก
การ . เพื่อจะทำการอันใดอันหนึ่ง ท่านให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็น
ภูมิลำเนาในการอันนั้น

มาตรา ๕๐ หญิงมีสามีย่อมถือเอาภูมิลำเนาของสามี ถ้า
สามีไปตั้งภูมิลำเนาในถิ่นต่างประเทศ และหญิงนั้น มิได้ตามไป
อยู่ด้วย และไม่จำเป็นต้องตามไปอยู่ด้วยไซ้ . ท่านว่าหญิงนั้น
ย่อมมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามี

ตราบิตสามียังไม่มีภูมิลำเนา . ถ้าไม่มีใครรู้ว่าภูมิลำเนา
แห่งใด . ถ้าหญิงมีสามีมิได้ถือเอาภูมิลำเนาของสามีไซ้ . ตราบ
นั้นฝ่ายหญิงจะถือเอาภูมิลำเนาต่างหากจากสามีก็ได้

มาตรา ๕๑ ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ . ถ้าของบุคคลผู้ไร้ความสามารถ
สามารถนั้น . ได้แก่ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรม

มาตรา ๕๒ ข้าราชการทั้งปวงนั้น . ท่านถือว่าย่อมมีภูมิลำเนา
ถิ่นนั้นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ . หากมิใช่เป็น

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

ตำแหน่งนำที่ชั่วคราวชั่วคราว ฤาปนเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะ
การครึ่งหนึ่งคราวเดียว

ส่วนที่ ๔

سابสูญ

มาตรา ๕๓ ถ้าบุคคลใดไปเสียจากภูมิลำเนา ฤาถิ่นที่อยู่
ทั้งมิได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้ และไม่มีใครรู้แน่ว่าเป็น
ตายร้ายดีอย่างไรไซ้ร เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤา
พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลฯ จะสั่งการให้ทำพลงตามที่จำเป็น
เพื่อจัดการทรัพย์สินของบุคคลนั้นก็ได้

อนึ่งเมื่อเวลาได้ล่วงไปปีหนึ่งแล้วนับแต่วันที่บุคคลนั้นไป
เสียจากภูมิลำเนาฤาถิ่นที่อยู่ ไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใด
เลยก็ดี ฤาปีหนึ่งนับแต่วันมีผู้ได้พบเห็น ฤาได้ทราบข่าว
มาเป็นครั้งหลังที่สุดก็ดี ศาลจะตั้งแต่งตั้งผู้จัดการทรัพย์สินของ
บุคคลผู้นั้นขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๔ ถ้าผู้ไม่อยู่นั้นได้ตั้งตัวแทนมอบอำนาจทั่วไปไว้
แต่หากการมอบอำนาจนั้นถึงที่สุดลงก็ดี ฤาปรากฏว่าการที่ตัว
แทนจัดทรัพย์สินนั้นจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่นั้นก็ดี ท่าน
ให้นำบทบัญญัติตามความในมาตราก่อนนี้มาใช้

มาตรา ๕๕ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤาพนักงาน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๗

อัยการร้องขอ ศาลจะส่งตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไปให้จัดการ
ทำบัญชีทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นขึ้นก็ได้

มาตรา ๕๖ ถ้าเป็นการจำเป็นที่ตัวแทนรับมอบอำนาจทั่วไป
จะต้องทำการอันใดอันหนึ่ง เกินขอบอำนาจที่ได้รับไว้ เมื่อ
ขออนุญาตต่อศาลได้แล้วจะทำการเช่นนั้นก็ได้

มาตรา ๕๗ ผู้จัดการที่ศาลได้แต่งตั้งขึ้นนั้น ต้องทำบัญชี
ทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ในขณะเมื่อเจ้าจัดการ บัญชีทรัพย์สิน
นั้นต้องทำต่อหน้าพยานสองคน และให้ ลงลายมือชื่อพยานใน
บัญชีนั้นด้วย

มาตรา ๕๘ ผู้จัดการนั้นมีอำนาจอย่างตัวแทนซึ่งได้รับมอบ
อำนาจทั่วไป เมื่อจะทำการใดๆ เกินขอบอำนาจต้องได้รับ
อนุญาตของศาลก่อนแล้วจึงทำได้

มาตรา ๕๙ ถ้าผู้ไม่อยู่ได้แต่งตั้งตัวแทนมอบอำนาจเฉพาะ
การอันใดไว้ ผู้จัดการหาอาจจะสอดเข้าไปเกี่ยวข้องกับกร
ที่เป็นอำนาจเฉพาะการเช่นนั้นได้ไม่ แต่ถ้ามาพิจารณาเห็น
ปรากฏว่าการที่ตัวแทนจัดทำอยู่นั้นเกลือกจะเสียหายแก่ผู้ไม่อยู่
ไซ้ ก็อาจจะร้องขอให้ศาลถอดถอนตัวแทนนั้นเสียได้

มาตรา ๖๐ ศาลจะสั่งเองในขณะใดๆ ฤาจะมีคำสั่งเมื่อ

เล่ม ๔๒ หน้า ๑๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย ภายใต้งานอัยการร้องขอขึ้น ใน การเหล่านี้ซึ่งได้ คือ

(๑) ให้ผู้จัดการหาประกันให้ไว้เพื่อการทำจัดทำ และเพื่อ ส่งคืนทรัพย์สินที่มอบไว้

(๒) ให้ผู้จัดการแจ้งรายการให้ทราบว่าทรัพย์สินที่เข้ามาแล้ว นั้นเป็นอยู่อย่างไรๆ

(๓) ถอดถอนผู้จัดการออกเสียโดยมีเหตุอันสมควร และ ตั้งแต่งผู้อื่นให้จัดการแทนผู้นั้นต่อไป

มาตรา ๖๑ ศาลจะมีคำสั่งให้ผู้จัดการได้รับสินจ้างคดีจ่าย จากทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่นั้นก็ได้

มาตรา ๖๒ อำนาจของผู้จัดการนั้น ย่อมสิ้นสุดลงใน กรณีดังกล่าวต่อไปนี้ คือ

(๑) เมื่อผู้ไม่อยู่นั้นกลับมา

(๒) เมื่อศาลหลักฐานเป็นแน่ชัดว่าผู้ไม่อยู่นั้นยังคงมีชีวิตอยู่ ฤๅถึงแก่ความตาย

(๓) เมื่อผู้จัดการลาออกฤๅถึงแก่ความตาย

(๔) เมื่อศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญ

(๕) เมื่อศาลถอดถอนผู้จัดการ

มาตรา ๖๓ ผู้กฎหมายลักษณะตัวแทน ดังกล่าวไว้ในลักษณะ

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๑๕

๑๕ แห่งบรรพ ๓ นั้น ท่านให้ใช้บังคับในการจัดทรัพย์สิน
ของผู้ไม่อยู่เพียงที่ไม่ชัดเจน ฤ็ไม่แย้งกับความในส่วนนี้

มาตรา ๖๔ ถ้าบุคคลได้ไปจากภูมิลำเนาฤ็ถิ่นที่อยู่ และ
ทราบเท่าเจ็ดปีไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร เมื่อ
ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย ฤ็พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลฯ
จะสั่งให้บุคคลเช่นนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงบุคคลซึ่งได้ไปถึงสมรภูมิลำ
แห่งสงคราม ฤ็ไม่ตกอยู่ในเรือเมื่ออับปาง ฤ็ไปตกต้องใน
ฐานที่จะเป็นภยันตรายแก่ชีวิตประการอื่นใด หากนับแต่เวลา
เมื่อสงครามได้สิ้นสุดลงแล้ว ฤ็นับแต่เมื่อเรืออับปาง ฤ็นับ
แต่เมื่อภยันตรายประการอื่นๆ ได้ผ่านพ้นไปแล้วนั้น ได้เวลา
ถึงสามปียังไม่มีใครทราบว่าเป็นตายร้ายดีอย่างไร

มาตรา ๖๕ บุคคลอันศาลได้มีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญแล้ว
นั้น ท่านให้ถือว่าถึงความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังได้
ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้น

มาตรา ๖๖ ถ้าพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่สาบสูญนั้นยังคงมีชีวิต
อยู่ก็ดี ฤ็ว่าตายในเวลาอื่นผิดไปจากเวลาดังระบุไว้ในมาตรา
ก่อนนั้นก็ดี เมื่อบุคคลผู้นั้นเอง ฤ็ผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสีย
ฤ็พนักงานอัยการร้องขอต่อศาลฯ จะต้องถอนคำสั่งแสดงความ

เล่ม ๔๒ หน้า ๒๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

สาบสูญนั้นให้ แต่การถอนคำสั่งย่อมไม่กระทบกระทั่งถึง
ความสมบูรณ์แห่งการทั้งหลาย อันได้ทำไปโดยสุจริตในระหว่าง
เวลาดังแต่ศาลมีคำสั่งแสดงความสาบสูญ จนถึงเวลาถอนคำสั่ง
นั้นแต่อย่างหนึ่งอย่างใด

อนึ่งบุคคลผู้ได้ทรัพย์สินมาเนื่องแต่การที่ศาลสั่งแสดงสาบ
สูญ แต่ต้องเสียสิทธิของตนไปเพราะศาลสั่งถอนคำสั่งแสดงสาบ
สูญนั้น จำต้องส่งคืนทรัพย์สินแต่เพียงเท่าที่ยังได้เป็นलग
แก่ตนอยู่เท่านั้น

มาตรา ๖๗ คำสั่งศาลแสดงสาบสูญก็ดี คำสั่งถอนคำสั่ง
นั้นก็ดี ท่านให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

หมวด ๒

นิติบุคคล

ส่วนที่ ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๖๘ อันว่านิติบุคคลนั้น จะมีขึ้นได้ก็แต่ด้วย
อาศัยอำนาจแห่งบทบัญญัติทั้งหลายของประมวลกฎหมายนี้ ฤ
กฎหมายอื่น

มาตรา ๖๙ นิติบุคคลย่อมมีสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ต้องตาม
บทบัญญัติทั้งปวงแห่งกฎหมาย ภายในขอบวัตถุประสงค์

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๒๑

ของตندังมีกำหนดไว้ในข้อบังคับ ฤตราสารจัดตั้ง

มาตรา ๑๐ ภายในบังคับแห่งบทมาตราก่อนนี้ นิติบุคคล
ย่อมมีสิทธิและหน้าที่เหมือนบุคคลธรรมดา เว้นเสียแต่
สิทธิและหน้าที่ซึ่งว่าโดยสภาพจะพึงมีพึงเป็นได้เฉพาะแก่บุคคล
ธรรมดาเท่านั้น

มาตรา ๑๑ ภูมิลำเนาของนิติบุคคลนั้นได้แก่ถิ่นที่สำนักงาน
แห่งใหญ่ ฤที่ซึ่งทำการ ฤถิ่นที่ได้เลือกเอาเป็นภูมิลำเนาเฉพาะ
การตามข้อบังคับ ฤตราสารจัดตั้ง

อนึ่งถิ่นที่มีสาขา สำนักงานจะจัดว่าเป็นภูมิลำเนาในส่วนกิจ
การอันทำณที่นั้นด้วยก็ได้

มาตรา ๑๒ จำพวกที่กล่าวต่อไปนี้ ย่อมเป็นนิติบุคคล คือ

- (๑) ทบวงการเมือง
- (๒) วัดวาอาราม
- (๓) ห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนแล้ว
- (๔) บริษัทจำกัด
- (๕) สมาคม
- (๖) มูลนิธิได้รับอำนาจแล้ว

มาตรา ๑๓ ทบวงการเมืองนั้น คือ กระทรวงและกรมใน
รัฐบาล เทศบาลปกรรองท้องถิ่น และประชาบาลทั้งหลาย

มาตรา ๗๔ การจัดควบคุมทบวงการเมืองและวัดวาอาราม
ย่อมเป็นไปตามกฎหมาย และข้อบังคับที่ทรงไว้ว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๗๕ อันความประสงค์ของนิติบุคคลนั้น ย่อม
แสดงปรากฏจากผู้แทนทั้งหลายของนิติบุคคลนั้น

มาตรา ๗๖ ผู้จัดการทั้งหลายก็ดี ผู้แทนอื่น ๆ ก็ดี ของ
นิติบุคคล หากทำการตามหน้าที่ได้ทำให้เกิดความเสียหาย
อย่างหนึ่งอย่างใดแก่บุคคลอื่นไฉไร ท่านว่านิติบุคคลจำต้อง
เสียค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนั้น แต่มีสิทธิจะได้
เบียดเอาแก่ตัวผู้เป็นต้นเหตุทำความเสียหายได้ภายหลัง

ถ้าและความเสียหายแก่บุคคลอื่น นั้นเกิดแต่ทำการอันใด
อันหนึ่ง ซึ่งมีได้ อยู่ภายในขอบวัตถุประสงค์แห่งนิติบุคคล
นั้นไฉไร ท่านว่าสมาชิก ฤ็ผู้จัดการทั้งหลายเหล่านั้นบันดาที่ได้
ออกเสียงลงมติให้ทำการเช่นนั้น ก็ทั้งผู้จัดการและผู้แทน
อื่น ๆ ทั้งหลาย บันดาที่ได้เป็นผู้ลงมือทำการจะต้องรับผิดชอบ
กันออกใช้ค่าสินไหมทดแทน

มาตรา ๗๗ ถ้ามีผู้จัดการหลายคน และมีได้มีข้อกำหนด
ไว้เป็นประการอื่นในข้อบังคับกฎตราสารจัดตั้งก็ดี มิได้บัญญัติ
ไว้เป็นประการอื่นโดยกฎหมายก็ดี การจะทำความตกลงต่างๆ
ในทางอำนาจกิจการของนิติบุคคลนั้น ท่านให้เป็นไปตามเสียง

ข้างมากในหมู่ผู้จัดการทั้งหลายด้วยกัน

มาตรา ๓๘ ข้อจำกัดๆ แก้ไขเปลี่ยนแปลงอำนาจของผู้จัดการทั้งหลายในการเป็นผู้แทนนิติบุคคลนั้นอย่างใด ๆ ก็ดี ท่านว่าหาอาจจะยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก ผู้ทำการโดยสุจริตได้ไม่

มาตรา ๓๙ ถ้ามีตำแหน่งว่างลงในจำนวนผู้จัดการและมีเหตุควรวิตกว่าทั้งตำแหน่งว่างไว้ซึ่งไปเกลือกจะเกิดความเสียหายขึ้นได้ไซ้ร้ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่ง ฤพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ๆ จะแต่งตั้งผู้จัดการชั่วคราวขึ้นก็ได้

มาตรา ๔๐ ในการอันใดถ้าประโยชน์ทางได้ทางเสียของนิติบุคคลฝ่ายหนึ่งกับของตัวผู้จัดการอีกฝ่ายหนึ่งเป็นปฏิปักษ์แก่กัน ท่านว่าในการอันนั้นผู้จัดการเป็นอันไม่มีอำนาจเป็นผู้แทนได้ ในกรณีเช่นนั้นต้องแต่งตั้งผู้แทนขึ้นเฉพาะการนั้นตามบทบัญญัติมาตราก่อนนี้

ส่วนที่ ๒

มูลนิธิ

มาตรา ๔๑ มูลนิธิขึ้นได้แก่ทรัพย์สินอันจัดสรรไว้เป็นแพนงเพื่อบำเพ็ญทาน การศาสนา วิทยาศาสตร์ วรรณคดี ฤเพื่อสาธารณประโยชน์อื่น ๆ และได้ให้หมายคำกำไรร

เล่ม ๔๒ หน้า ๒๔ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

มาตรา ๘๒ มุทฺถนิธินจะต้งก่อต้งขันด้วยทำตราสารลงไว้
มีข้อความสำคัญตามรายการต่อไปนี้

- (๑) ชื่อของมุทฺถนิธิ
- (๒) วัตถุประสงค์ของมุทฺถนิธิ
- (๓) สำนักการของมุทฺถนิธิ แม้จะฟังมี
- (๔) ข้อกำหนดว่าด้วยทรัพย์สินของมุทฺถนิธิ
- (๕) ข้อกำหนดว่าด้วยการตั้งแต่งและถอดถอนผู้จัดการ
ทั้งหลายของมุทฺถนิธิ

มาตรา ๘๓ ถ้ามุทฺถนิธิก่อต้งขันด้วยนิติกรรมทำยกให้แต่ยังมีชีวิต ท่านให้ใช้บทบัญญัติทั้งหลายในลักษณะให้ อนุโลมตาม
ควรแก่บท

ถ้ามุทฺถนิธิก่อต้งขันด้วยพินัยกรรม ท่านให้ใช้บทบัญญัติ
ทั้งหลายในลักษณะมรดก อนุโลมตามควรแก่บท

มาตรา ๘๔ ถ้าผู้ตั้งมุทฺถนิธิตายเสียแต่ยังมีทันได้นำข้อกำหนด
ว่าด้วยชื่อ วัตถุประสงค์ของมุทฺถนิธิ วัตถุประสงค์ตั้งแต่งและถอด
ถอนผู้จัดการของมุทฺถนิธิไว้ การเหล่านี้เมื่อผู้มีส่วนได้เสียคน
ใดคนหนึ่ง ฎาพนักงานอัยการร้องขอต่อศาล ก็ให้ศาล
กำหนดให้

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๒ หน้า ๒๕

มาตรา ๙๕. มุลินธินจะจัดตั้งขึ้นเป็นนิติบุคคลด้วยรัฐบาล
ให้อำนาจเช่นนี้ก็ได้

อนึ่งภายใน เวลา สิบ สัปดาห์ นับแต่รัฐบาลได้ให้อำนาจแล้ว
ให้เสนาบดีผู้เป็นเจ้าหน้าที่จัดการให้เก็บใจความแห่งข้อสำคัญ
ของมุลินธินในโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๙๖ การให้อำนาจแก่มุลินธินนั้น ย่อมสุดแล้วแต่
อำเภอใจของรัฐบาล และจะบังคับให้มีข้อไขอย่างไร ๆ แล้ว
จึงอนุญาตตามที่เห็นควรก็ได้

มาตรา ๙๗ ในกรณีที่เป็นมุลินธินได้รับอำนาจแต่รัฐบาล
ท่านว่าทรัพย์สินอันได้จัดสรรไว้ โดยนิติกรรมทำยกให้แต่ยังมี
ชีวิตนั้น ย่อมตกเป็นของมุลินธิตั้งแต่เวลาที่รัฐบาลให้อำนาจ
เป็นต้นไป

มาตรา ๙๘ ในความเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอกมุลินธินที่ได้
รับอำนาจแล้ว มีผู้จัดการทั้งหลายเป็นผู้แทนของมุลินธิน

มาตรา ๙๙ ในส่วนความเกี่ยวข้องระหว่างมุลินธินที่ได้ รับ
อำนาจกับผู้จัดการทั้งหลายของมุลินธินเองก็ดี ระหว่างผู้จัดการ
เหล่านั้นกับบุคคลภายนอกก็ดี ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติ
ทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ ลักษณะตัวแทน

มาตรา ๕๐ มุลินธิทุกรายย่อมตกอยู่ในบังคับควบคุมดูแล
ตรวจตราของรัฐบาล เจ้าพนักงานผู้ใดอันรัฐบาลได้ตั้งแต่ง
ไปเพื่อการนั้นแล้ว ให้เข้าคุณสมบัติหนังสือกับบาญชีของมุลินธิ
ได้ในเวลาใด ๆ อันสมควร เจ้าพนักงานผู้นั้นอาจจะสอบสวน
ผู้จัดการและตัวแทน ฤๅลูกจ้างใน มุลินธิด้วยข้อความใด ๆ ที่
เกี่ยวกับมุลินธินั้นได้

มาตรา ๕๑ ถ้าผู้จัดการทั้งหลายจัดการผิดพลาดเสื่อมเสีย
ก่อกำทำกรฝ่าฝืนข้อความแห่งตราสารก่อตั้งมุลินชนกคดี เมื่อ
พนักงานอัยการ ฤๅผู้มีส่วนได้เสียคนใดคนหนึ่งร้องขอต่อ
ศาล ๆ จะถอดถอนผู้จัดการและตั้งผู้จัดการขึ้นใหม่คนหนึ่ง
ฤๅหลายคนก็ได้

มาตรา ๕๒ มุลินธินั้นย่อมสิ้นสุดลงด้วยเหตุประการใด
ประการหนึ่งดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (๑) เลิกตามบทบัญญัติที่กล่าวไว้ในตราสารตั้งมุลินธินั้น
- (๒) เมื่อวัตถุประสงค์แห่งมุลินธินั้นสำเร็จบริบูรณ์แล้ว
ฤๅกลายเป็นการพ้นวิสัย
- (๓) เมื่อมุลินธินั้นล้มละลาย
- (๔) เมื่อมีคำสั่งของศาลตามข้อความในมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๓๕ เมื่อพนักงานอัยการ ฤๅผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งมีส่วน

วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๒ หน้า ๒๗

ได้เสียด้วยยื่นคำร้องต่อศาล ๆ จะมีคำสั่งให้เลิกมูลนิธินั้นเสีย และตั้งแต่งผู้ทำระบายนี้อีกคนหนึ่งหลายคน ในกรณีนี้กล่าวต่อไปอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ คือ

(๑) ถ้ามูลนิธินั้นได้ก่อตั้งขึ้นจัดตั้งโดยทบัพัญญัติในส่วนนี้ว่ามูลนิธินั้นทำการจัดตั้งกฎหมายก็ดี ฤๅจัดตั้งความสงบเรียบร้อยฤๅศีลธรรมอันดีของประชาชนก็ด้วยเหมือนกัน

(๒) ถ้าว่าเป็นอันจะจัดการมูลนิธิให้ดำเนินอยู่ต่อไปอีกไม่ได้ ไม่เลือกกว่าเพราะเหตุประการใด ๆ

(๓) ถ้ามูลนิธิทำการฝ่าฝืน บัพัญญัติในตราสาร ตั้งมูลนิธิตนเอง ฤๅฝ่าฝืนข้อไขซึ่งรัฐบาลได้ให้อำนาจไว้

อนึ่งศาลจะสั่งถอดถอนผู้จัดการทั้งหลาย และแต่งตั้งผู้จัดการขึ้นใหม่คนหนึ่ง ฤๅหลายคนแทนสั่งเลิกมูลนิธิก็ได้

มาตรา ๕๔ ภายในเวลาสิบสี่วันนับแต่มูลนิธิอันได้รับอำนาจจากรัฐบาลได้ถึงที่สุดลงนั้น ผู้จัดการทั้งหลายต้องทำหนังสือแจ้งความนั้นแก่ทบวงการเจ้าหน้าที่ และให้เจ้าหน้าที่นำความออกประกาศโฆษณาในราชกิจจานุเบกษาภายในสิบสี่วันนับแต่เมื่อได้รับแจ้งความ

มาตรา ๕๕ ในการชำระบัพัญญัติของมูลนิธินั้น ให้ใช้บทบัญญัติในกฎหมายว่าด้วยการชำระบัพัญญัติห้างหุ้นส่วนและบริษัท

เล่ม ๔๒ หน้า ๒๘ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

บังคับ อนุโลมตามควรแก่บ้านนั้น ๆ

มาตรา ๕๖ เมื่อมูลนิธิตนสุดลง ทรัพย์สินของมูลนิธิตนให้โอนไปยังนิติบุคคล ตามที่จะพึงระบุไว้ในตราสารตั้งมูลนิธิตน

เมื่อไม่มีความกล่าวไว้ถึงนิติบุคคลเช่นนั้น ถ้าพนักงานอัยการ ญาติผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียด้วยมีคำร้องขอต่อศาลไซ้ ศาลจงสั่งจัดสรรทรัพย์สินนั้นให้แก่นิติบุคคลซึ่งปรากฏว่ามีวัตถุประสงค์ใกล้เคียงกับวัตถุประสงค์เดิมของมูลนิธิตน

ถ้าหากว่าจัดสรรทรัพย์สินอย่างนี้มีอาจจะทำได้ก็ดี ญาติผู้หนึ่งซึ่งมีส่วนได้เสียโดยมูลนิธิตนต้องบังคับให้เลิกเสียเพราะเหตุเป็นการขัดต่อกฎหมายขัดต่อความสงบเรียบร้อย ฤ็ศีลธรรมอันดีแห่งประชาชนก็ดี ศาลจะสั่งให้ทรัพย์สินของมูลนิธิตนตกไปเป็นของแผ่นดินก็ได้

มาตรา ๕๗ ข้อบังคับสำหรับการให้อำนาจ การจดทะเบียน และการดูแลตรวจตรามูลนิธิตนตามความที่กล่าวไว้ในส่วนนี้ ให้เสนาบดีผู้รับผิดชอบในการปกครอง ท้องที่ เป็นผู้ออก กฎ ข้อบังคับ

ให้เสนาบดีจัดการให้มีบัญชีรายนามมูลนิธิตนทั้งหลายอันได้ให้อำนาจแล้วนั้นรักษาไว้พร้อมทั้งรายการข้อสำคัญอันได้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

ลักษณะ ๓

ทรัพย์สิน

มาตรา ๕๔ อันว่าทรัพย์สินนั้น โดยนิยามได้แก่วัตถุมีรูปร่าง

มาตรา ๕๕ ทรัพย์สินนั้น ท่านหมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สิน
ทั้งวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และถือเอาได้

มาตรา ๑๐๐ อสังหาริมทรัพย์ ได้แก่ที่ดินกับทรัพย์สินอัน
ติดอยู่กับที่ดินนั้น ฤ็ประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น อนึ่ง
คำว่า อสังหาริมทรัพย์ ท่านหมายรวมถึงสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยว
กับกรรมสิทธิในที่ดินด้วย

มาตรา ๑๐๑ สังหาริมทรัพย์ ได้แก่ทรัพย์สินทั้งหลายอัน
อาจนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ ไม่ว่าเคลื่อนด้วย
แรงเค็รแห่งตัวทรัพย์สินเอง ฤ็เคลื่อนด้วยกำลังภายนอก
อนึ่งคำว่า สังหาริมทรัพย์ ท่านหมายรวมทั้งกำลังแรงแห่งกรรม
ชาติอันอาจถือเอาได้ และทั้งสิทธิทั้งหลายอันเกี่ยวด้วยสังหา
ริมทรัพย์ด้วย

มาตรา ๑๐๒ สังกมะทรัพย์สิน ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่งโดย
ปรกติอาจใช้ของอันอันเป็นประเภทและชนิดเดียวกันมีปริมาณ
เท่ากันแทนได้ อสังกมะทรัพย์สิน ได้แก่สังหาริมทรัพย์อันมิ
อาจจะใช้ของอันแทนเช่นนั้นได้

เล่ม ๔๒ น้ ๓๐ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

มาตรา ๑๐๓ โภคทรัพย์ ได้แก่ สวรริมทรัพย์ซึ่งเมื่อ
ใช้ย่อมเสียภาวะเสื่อมสลายไปในทันใดเพราะการใช้นั้น ฤๅซึ่ง
ใช้ไปในที่สุดย่อมสิ้นเปลืองหมดไป

มาตรา ๑๐๔ ทรัพย์แบ่งได้นั้น คือทรัพย์อันอาจจะแยก
ออกจากกันเป็นส่วน ๆ ได้จริงอันชัดแจ้ง แต่ส่วนได้รูป
บริบูรณ์แล้วพึงตัว

มาตรา ๑๐๕ ทรัพย์แบ่งไม่ได้ คือทรัพย์อันจะแยกออก
จากกันไม่ได้ นอกจากเปลี่ยนแปลงภาวะแห่งทรัพย์ กับทั้ง
ทรัพย์ซึ่งตามกฎหมายท่านถือว่าแบ่งไม่ได้

มาตรา ๑๐๖ ทรัพย์นอกพาณิชย์ ได้แก่ ทรัพย์เช่นที่ไม่
สามารถจะถือเอาได้ และทรัพย์ซึ่งไม่โอนให้กันได้โดยชอบ
ด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๐๗ ส่วนควบของทรัพย์นั้น คือส่วนซึ่งว่าโดย
สภาพแห่งทรัพย์ ฤๅโดยจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ย่อม
เป็นสาระสำคัญในความเป็นอยู่ของทรัพย์นั้น และไม่อาจจะ
แยกจากกันได้นอกจากจะทำลาย ฤๅทำบุบสลาย ฤๅทำให้
ทรัพย์นั้นเปลี่ยนแปลงรูปทรง

ใครเป็นเจ้าของทรัพย์อันใด ย่อมมีกรรมสิทธิในบ้านคา
ส่วนควบทั้งหลายของทรัพย์อันนั้น

มาตรา ๑๐๘ ไม่นับต้น นับว่าเป็นส่วนควบกับที่ดินที่ปลูก
ไม้ใน

ไม้ล้มลุกและธัญญาชาติอื่นจะเก็บเกี่ยวผลได้คราวหนึ่ง
ฤดูหลายคราวต่อปี ย่อมไม่เป็นส่วนควบกับที่ดิน และนับ
ว่าเป็นสังหาริมทรัพย์ด้วย

มาตรา ๑๐๙ ทรัพย์สินซึ่งติดกับที่ดินฤๅติดกับโรงเรือนเพียง
ชั่วคราว ย่อมไม่กลายเป็นส่วนควบ วิธีอย่างเดียวกันนี้ย่อม
ใช้บังคับแก่โรงเรือนฤๅการปลูกสร้างอย่างอื่น อันผู้มีสิทธิใน
ที่ดินของผู้อื่นใช้สิทธินั้นปลูกทำลงไว้ในที่ดินนั้น

มาตรา ๑๑๐ เครื่องอุปกรณ์ ได้แก่สังหาริมทรัพย์ซึ่ง
โดยปรกตินิยมเช่ากัน ฤๅโดยเจตนาจัดแจงแห่งผู้เป็นเจ้าของ
ของทรัพย์สินเป็นประธาน ย่อมเป็นของใช้ประจำอยู่กับทรัพย์สิน
เป็นประธานนั้นเป็นอาจิล เพื่อประโยชน์แก่การที่จะจัดดูแล
ฤๅใช้สอย การรักษาทรัพย์สินเป็นประธานนั้นเอง และเจ้าของ
ทรัพย์สินได้นับทรัพย์สินเป็นประธานด้วยนำมาติดต่อ ฤๅปรับเข้า
ไว้ ฤๅทำโดยประการอื่นในฐานะเป็นเครื่องใช้ประกอบกับตัว
ทรัพย์สินเป็นประธานนั้น

เครื่องอุปกรณ์เช่นว่านี้ ถึงจะแยกออกจากทรัพย์สินเป็น

เล่ม ๔๒ หน้า ๓๒ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๘

ประธานชั่วคราว ก็ยังไม่ขาดจากเป็นเครื่องอุปกรณ์ของทรัพย์สิน
เป็นประณานั้น

อนึ่งเครื่องอุปกรณ์ย่อมตกติดไปกับทรัพย์สินเป็นประธานเว้น
ไว้แต่จะได้ตกลงกันจำหน่ายเป็นพิเศษประการอื่น

มาตรา ๑๑๑ ดอกผลทั้งหลายของทรัพย์สินนั้น มีความ
หมายดังนี้

(๑) ดอกผลธรรมดา กล่าวคือว่า บันดาลสิ่งทั้งปวงซึ่งได้
มาเพราะใช้ของนั้นอันเกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมัน ดังเช่นว่า
ผลไม้ น้ำมัน ขน และลูกของสัตว์ เหล่านี้ย่อมสามารถจะ
ถือเอาได้เวลาเมื่อขาดตกออกจากสิ่งนั้น ๆ

(๒) ดอกผลนิตินัย กล่าวคือว่า ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า
ค่าปันผล ฤๅลาภอื่น ๆ ที่ได้เป็นครั้งเป็นคราวแก่เจ้าทรัพย์สินจาก
ผู้อื่นเพื่อที่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้น ดอกผลเหล่านี้ย่อมคำนวณและ
ถือเอาได้ตามรายวัน

ลักษณะ ๔

นิติกรรม

หมวด ๑

บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

มาตรา ๑๑๒ อันว่านิติกรรมนั้น ได้แก่การใด ๆ อันทำ

ลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อกร
ผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระวางบุคคล เพื่อจะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน
สงวนภาระรับซึ่งสิทธิ

มาตรา ๑๑๓ การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัด
แจ้งโดยกฎหมายก็ดี เป็นการพ้นวิสัยก็ดี เป็นการขัดขวาง
ต่อความสงบเรียบร้อยสุจริตธรรมอันดีของประชาชนก็ดี การ
นั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

มาตรา ๑๑๔ การใดเป็นการผิดแผกแตกต่างกับบทบัญญัติ
ของกฎหมายใดๆ ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรีย
บเรียบร้อยสุจริตธรรมอันดีของประชาชนแล้ว เพียงแต่เหตุเท่านั้น
ท่านว่าการนั้นหาเป็นโมฆะไม่

มาตรา ๑๑๕ การใดมิได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่มีกฎหมาย
บังคับไว้ การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๑๖ การใดมิได้เป็นไปตาม บทบังคับ อันว่าด้วย
ความสามารถของบุคคล การนั้นท่านว่าเป็นโมฆะกรรม

หมวด ๒

แสดงเจตนา

มาตรา ๑๑๗ การแสดงเจตนาใด แม้ในใจจริงผู้แสดง

จะมีได้ เจตนาให้ตนต้องผูกพันตามที่ตนได้แสดงออกมานั้นก็ตั้ง
ท่านว่าหาเป็นมูลทำให้การแสดงเจตนาที่ตนยกเป็นโมฆะไม่ เว้น
แต่ถ้ากรณีอีกฝ่ายหนึ่ง จะได้รู้งเจตนา อันซ่อนอยู่ในใจของผู้
แสดงนั้น

มาตรา ๑๑๘ การแสดงเจตนาหลงด้วยสมรักับคู่กรณีอีก
ฝ่ายหนึ่ง ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ข้อไม่สมบูรณ์อันนี้ ท่านห้าม
มิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต และ
ต้องเสียหายแต่การแสดงเจตนาหลงนั้น

ถ้านิติกรรมอันหนึ่งทำด้วยเจตนาจะอำพรางนิติกรรมอีกอัน
หนึ่งไว้ ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติของกฎหมายอันว่าด้วย
นิติกรรมอำพราง

มาตรา ๑๑๙ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในสิ่ง
ซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งนิติกรรม ท่านว่าเป็นโมฆะ แต่ถ้า
ความสำคัญผิดนั้นเป็นเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
ของบุคคลผู้แสดงเจตนาไว้ ท่านว่าบุคคลผู้นั้นหาอ้างจะถือ
เอาความไม่สมบูรณ์นั้นมาใช้เป็นประโยชน์แก่ตนได้ไม่

มาตรา ๑๒๐ การแสดงเจตนา ถ้าทำด้วยสำคัญผิดในคุณ
สมบัติของบุคคลฤๅทรัพย์ ซึ่งตามปรกติย่อมนับว่าเป็นสาระ
สำคัญนั้นไว้ แสดงเจตนาอย่างนี้ท่านว่าเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๒๑ การแสดงเจตนาอันได้มาเพราะกลฉ้อฉลคือ
เพราะข่มขู่ก็ดี ท่านว่าเป็นโมฆียะ

ถ้าผู้กรณฝ่ายหนึ่งได้แสดงเจตนาเพราะกลฉ้อฉลของบุคคล
ภายนอก การจะเป็นโมฆียะต่อเมื่อผู้กรณอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้
ควรจะได้รู้กลฉ้อฉลนั้น

ถ้าทำกลฉ้อฉลลงให้เขาบอกถึงการแสดงเจตนา การ
บอกกล่าวเช่นนั้นห้ามมิให้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอก
ผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๑๒๒ การอันจะเป็นโมฆียะกรรมเพราะกลฉ้อฉล
นั้นต่อเมื่อถึงขนาด ซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลเช่นนั้น การอัน
นั้นก็คงจะมีได้ทำขึ้นเลย

มาตรา ๑๒๓ ถ้ากลฉ้อฉลนั้นเป็นแต่เพื่อเหตุ กล่าวคือว่า
เพียงได้จูงใจให้ผู้กรณฝ่ายหนึ่งยอมรับเอาซึ่งข้อกำหนดอันหนัก
ยิ่งกว่าที่เขาจะยอมรับโดยปกติไซ้ ท่านว่าผู้กรณนั้นได้แต่
จะเรียกรอค่าสินไหมทดแทน จะบอกถึงการอันนั้นเสีย
ที่เดียวหาได้ไม่

มาตรา ๑๒๔ ในนิติกรรมสองฝ่าย การที่ผู้กรณฝ่ายหนึ่ง
จงใจนิ่งเสียไม่ไขข้อความจริง ถ้าข้อคุณสมบัติอันใดอันหนึ่ง
อันผู้กรณอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้เช่นนั้น ท่านถือว่าเป็นกลฉ้อฉล หาก

เล่ม ๔๒ หน้า ๓๖ ราชกิจจานุเบกษา วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

พิสูจน์ได้ว่าถ้ามิได้หนึ่งเสียเช่นนั้น นิติกรรมอันนั้นก็คงจะมีได้
ทำขึ้นเลย .

มาตรา ๑๒๕ ถ้าคู่กรณีต่างได้ทำการด้วยกลฉ้อฉลทั้งสอง
ฝ่ายด้วยกัน ท่านว่าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จะหยิบยกข้อฉ้อฉลนั้น
ขึ้นอ้างเพื่อบอกล้างการนั้น ฤ็าเพื่อเรียกค่าสินไหมทดแทน
หาได้ไม่

มาตรา ๑๒๖ การข่มขู่ที่จะทำให้ การใดตกเป็นโมฆียะนั้น
จะต้องเป็นอันถึงขนาดที่จะจงใจผู้ถูกข่มขู่ให้มีมูลต้องกลัวจะเกิด
ความเสียหายเป็นภัยแก่ตนเอง แก่สกุลแห่งตน ฤ็าแก่ทรัพย์สิน
ของตน เป็นภัยอันใกล้จะถึงและอย่างน้อยร้ายแรงเท่ากับ
ที่จะพึงกลัวต่อภารอันเขากระโรหกเอาอัน

มาตรา ๑๒๗ -การขู่ว่าจะใช้สิทธิอันใดอันหนึ่งตามปรกติ
นิยมก็ดี เพียงแต่ความกลัวเพราะนับถือยำเกรงก็ดี ท่านหา
จัดว่าปนการข่มขู่ไม่

มาตรา ๑๒๘ การข่มขู่ยอมทำให้นิติกรรมเสื่อมเสีย แม้
ถึงบุคคลภายนอกจะเป็นผู้ข่มขู่ .

มาตรา ๑๒๙ ในการวินิจฉัยคดีข้อสำคัญผิดก็ดี กลฉ้อฉล
ก็ดี ข่มขู่ก็ดี ท่านให้พิเคราะห์ถึงเพศ อายุ ฐานะ อนามัย
และนิสัยใจคอของผู้เจ้าทุกข์ ตลอดถึงพฤติการณ์อื่นทั้งปวง
อันอาจเป็นน้ำหนักแก่การนั้นด้วย .

มาตรา ๑๓๐ การแสดงเจตนาทำให้แก่บุคคลผู้อยู่ห่างโดยระยะทาง ย่อมมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นต้นไป แต่ถ้ายกถอนไปถึงผู้หนึ่งก่อนแล้ว ฤาพร้อมกันไซ้ร้ แสดงเจตนานั้นก็ย่อมตกเป็นอันไร้ผล

อนึ่งเมื่อเจตนาได้ส่งไปแล้ว ถึงแม้ว่าในภายหลังผู้แสดงเจตนาจะตาย ฤาตกเป็นคนไร้ความสามารถก็ตาม ท่านว่าหาเป็นเหตุทำให้ความสมบูรณ์แห่งการแสดงเจตนา นั้นเสื่อมเสียไปไม่

มาตรา ๑๓๑ ถ้าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อได้รับซึ่งการแสดงเจตนา นั้นเป็นผู้เยาว์ กดี เป็นผู้ที่ไม่สามารถได้ส่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ กดี การแสดงเจตนา นั้นท่านห้ามมิให้ ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คู่กรณีนั้น แต่ความข้อนี้ท่านมิให้ใช้บังคับ หากปรากฏว่าผู้แทนโดยชอบธรรมได้ รัด้วยแล้ว

• มาตรา ๑๓๒ ในการตีความแสดงเจตนา นั้น ท่านให้ฟังเสียงถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนตามตัวอักษร

หมวด ๓

โมฆะและโมฆียะกรรม •

• มาตรา ๑๓๓ อันความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมนั้น ท่าน